

Hetki itsellisyyden aikaa Aitola

Hirvenniemi
Ullamaija Kivikuru

1800-luku oli Aitoniemelle ja Hirvenniemelle muutosten aikaa. Suomen sodan seurauksena ”kruunu” vaihtui, mutta verot piti maksaa kuten ennenkin. Itse asiassa rajumpi muutos oli se, että Messukylän emäseurakunnan kylkeen kasvoi jättiläinen, Tampere.

Tampere tarjosi nuorille uusia vaihtoehtoja. Teollisuus tarvitsi työvoimaa ja se maksoi palkkoja, joista piiat ja rengit eivät osanneet uneksiakaan, jos toki päivät olivat pitkiä ja työolot raskaat. Tampereen kasvun myötä vanha Messukylä hajosi hallinnollisesti. Tampere erkani, Teiskokin lähti omille teilleen, ja myös Aitolahti ryhtyi rakentamaan omia hallintomuotojaan, niin maallisissa kuin kirkollisissa asioissa. Lopullinen itsenäistyminen viipyi 1900-luvulle asti.

”

Tyyriit rouvat meni kirkkoon istuun jo ennen kun maali oli kuivunu.

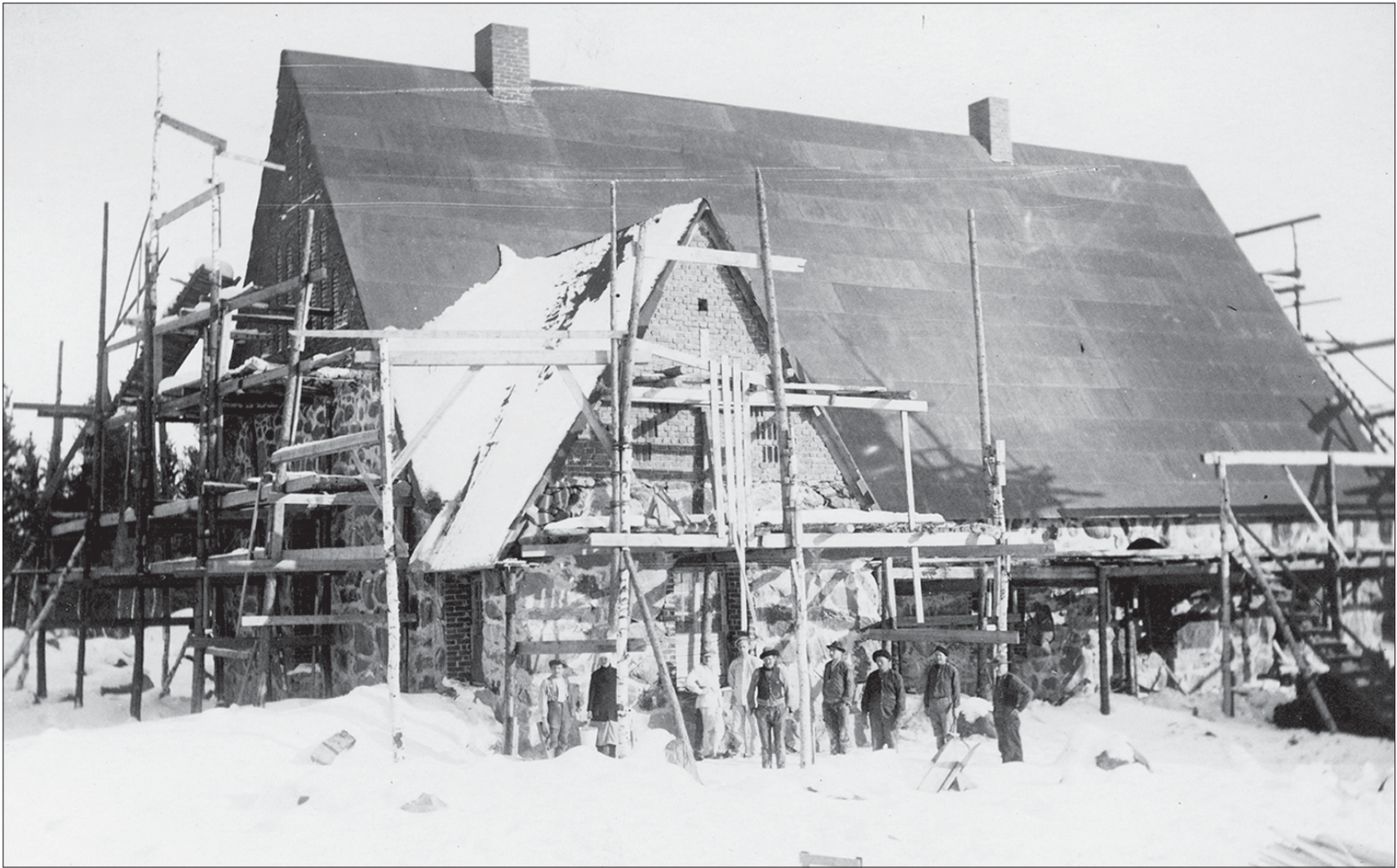
Välissä oli vuosi 1918, joka tuntui vahvasti molemmissa kylissä – eritoten Hirvenniemessä, joka oli Tampereen taisteluja lähempänä. Aitoniemi ja Hirvenniemi olivat syvälle kahtia jakautuneita läpi 1920-luvun.

Vaikka muutama jäsen lähti mukaan omaa kuntaa puuhaamaan, työväenyhdistys vastusti itsenäistymistä: ”Niin pieni kuntarääpäle, jossa on vain 802 asukasta, ei voi kunnolla suoriutua niistä, varsinkaan sosiaalisista velvoitteistaan, joita kunnalla lain mukana on”, todettiin raportissa.

Mutta kunta itsenäistyi vuonna 1924, ja seurakunta perustettiin samana vuonna. Kantavana voimana oli Rurik Pihkala, joka vuosikymmeniä myöhemmin toimi yhtenä kättilönä myös Aitolahden liittämiseksi Tampereeseen vuonna 1966.

Tärkeä puskuri itsenäistymishankkeillekin oli maatalouden kohentuminen. Karjat kasvoivat, kylöheinä tuli muotiin, koneita ruvettiin hankkimaan. Suurisuuntaisin hanke oli Hurmajärven kuivatus vuosina 1911–21. Siihen osallistuivat kaikki Hirvenniemen talot, Laalahti ja Sorilan Peukunen. Suurimman osan kuivatustyöstä tekivät punavangit. Hurmalla oli kaksi latoa, jotka kuivatustöiden aikaan saivat nimikseen Pajalato ja Vankilato. Toisessa korjattiin työkaluja, toisessa asuivat vangit.

Hurmajärvi kutistui lam-

Vuosi 1927 oli Aitolahden kirkon – nykyisen vanhan kirkon – rakentamisen kiivainta aikaa. Vaikka töitä johti rakennusliike, paljon tehtiin talkoilla.

Vallankäytön solmut

”

Aitolahden itsenäinen elämä jäi lyhyeksi.

Aitolahden, Messukylän ja Tampereen kimurantti historia on esimerkki maallisen ja kirkollisen vallan liitosta. Messukylä toimi Pirkkalan suurpitäjän kappeliseurakuntana vuoteen 1636 asti, jolloin se erotettiin omaksi kirkkopitäjäkseen. Se huolehti vuosisatoja myös maallisista asioista, vaikka hallintopitäjä virallisesti olikin eri asia.

Suomen lainsäädännössä jako kaupunkieihin ja maaseutuun eriytyi jo keskiajalla. Kaupunkieihin tuli paikallinen itsehallinto raateineen ja maistraatteineen Saksan kautta Italian kaupunkivaltioista. Vuonna 1779 perustettua Tamperetta siis sääntelivät pitkään erilaiset määräykset kuin sen vanhaa emäpitäjää Messukylää ja sen sisällä Aitolahtea.

Maaseudulla itsehallinnon yksikkö oli vuosisatoja hallintopitäjä, joka kattoi pääosin saman alueen kuin kirkkopitäjä eli seurakunta. Käräjille taas kuuluivat rikosselvitysten lisäksi moninaiset maanomistus- ja rajariidat. Nimismies vastasi teiden kunnossapidosta, avusti sotaväenotossa ja veronkan-

nossa sekä välitti keskushallinnon käskyt paikallistasolle, mutta kirkkoherroillekin tihkui paljon erityisesti sosiaalihuollon tehtäviä.

Vuonna 1865 annettiin asetus osallistua kaikki kuntalaiset, mutta äänioikeus oli ainoastaan manttaaliliin pantua maata omistavilla kuntalaisilla eli maatalojen isännillä. Virkamiehilläkään ei ollut äänioikeutta, elleivät omistaneet maata.

Ylimmäksi päättäväksi elimeksi tuli kuntakokous. Siihen saivat osallistua kaikki kuntalaiset, mutta äänioikeus oli ainoastaan manttaaliliin pantua maata omistavilla kuntalaisilla eli maatalojen isännillä. Virkamiehilläkään ei ollut äänioikeutta, elleivät omistaneet maata.

Asiat valmisteli ja esitteli kun-

nallislautakunta, jonka puheenjohtajan ja jäsenet kuntakokous valitsi kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Yleensä kunnalle valittiin kirjuri, sillä harvoilla luottamusmiesisännillä oli vielä 1800-luvulla sujuva kirjoitustaito, vaikka lukeminen sujui. Kunnalliselämän alkuaikoina kirjuri oli pitkään kunnan ainoa virkamies.

Suomen itsenäistyttyä säädettiin 1917–19 kuntalait ja perustuslait, jotka määrittivät yleiset ja yhtäläiset vaalit myös kunnallishallinnon perustaksi. Vasta tuolloin siis paikallisen vallankäytön ja maanomistuksen liitto katkesi.

Messukylästä liitettiin alueita Tampereeseen vuodesta 1919 lähtien, ja lopulta Tampere imaisi Messukylän kokonaan vuonna 1946. Tämän tapahtumaketjun osana Aitolahti itsenäistyi Messukylästä vuonna 1924 ja liitettiin Tampereeseen vuonna 1966.

Aitolahden itsenäinen elämä jäi lyhyeksi. 1960-luvun puolivälissä kunnanisät – toki kiivaasti keskus-

teltuaan – pitivät ainoana mahdollisuutena liittää 2000 asukkaan Aitolahti Tampereeseen. Asukkaalle luvattiin neuvottelujen aikaan yhdeksän hyvää ja kymmenen kauden, muun muassa 40 000 hengen lähiö, yliopistokylä ja Kiikkisen salmen silta. Tammerkoski-lehti maalasi näistä vuonna 1965 pääkirjoituksessaan huikeita näkymiä.

Liitos liittyi itse asiassa isompiin kuvioihin. Suomessa piti toteuttaa suuri kuntauudistus 1960-luvun lopulla. Työryhmä esitti lakia, joka olisi mahdollistanut pakkoliitokset. Laista ei päästy yksimielisyyteen eduskunnassa, ja hanke raukesi. Tästä huolimatta 1960-luvun lopulla ja 1970-luvun alussa Suomessa nähtiin kuntaliitosten suma. Pienet kunnat hakeutuivat yhteen naapureidensa kanssa peläten, että valtiolta pakottaisi ne joka tapauksessa liitoksiin.

1980- ja 1990-luvuilla kuntaliitoksia tehtiin vain muutamia. Uudella vuosituhannella viritettiin taas hanke kuntien lukumäärän supistamiseksi. Sen keskellä olemme nyt.

meksi, ja talot saivat reilut 40 hehtaaria lisämaata, mutta kunnollista peltoa ei kosteikosta saatu isäntien petty-mykseksi. Tämän vuoksi syntyi suukopua kustannusten jaosta.

Seurakuntakin itsenäistyi. Kirkon paikasta kiisteltiin kiivaasti. Ehdolla olivat sekä Männikön tienoo että Kiikkinen, pappilaksi valitun

rakennuksen naapuri. Ryhmä isäntiä – Pihkala, Hoppu, Ruokonen, Lampu ja Nattari – osti Kiikkisen tilan syksyllä 1923. Rakennukset erotettiin pappilaksi ja loput maat myytiin huvilatonteiksi.

Isäntien yhtymä teki voittoa kaupoillaan, ja rahat käytettiin kirkon rakentamiseen. Tontin lahjoittivat Laalahden Ella ja Rurik Pihkala, ja kirkon piirsi Tampereen kaupungin-

arkkitehti, seudun kesäasukas Birger Federley.

Paikkakunnalla on elänyt tarina kirkonrakennuksen viritämisestä mahtavasta yhteistyöstä. Sen mukaan talot lahjoittivat rakennusaineet, ja kirkko nousi talkootyönä alusta loppuun. Aivan näin kaikki ei sujunut. Työssä mukana olleet Arvo Ahola ja Paavo Rantala kertoivat

Aamulehdessä vuonna 1985, että urakan teki Helenin ja Harjun rakennusliike Kangasalta. ”Palkka siitä viikottain kouraan lykättiin, vaikkei se monta markkaa ollutkaan”, muisteli Ahola. Talkootyön merkitystä eivät miehet toki kiistäneet. Pihatyöt tehtiin kokonaan talkoilla, ja tavaraa toimitettiin manttaaliluvun mukaan. Kirkko saatiin vesikattoon syksyllä 1927.

Töitä johti Aamulehden muistelijoiden mukaan ”mustahattuinen Tamminen”. Tämä työnjohtaja pillastui pahanpäiväisesti kun ”tyyriit rouvat meni kirkkoon istuun jo ennen kun maali oli kuivunu”, muisteli Rantala.

Kirkko vihittiin käyttöön juhannuksena 1928. Timo Ruokonen oli tuolloin viisivuotias ja pääsi isänsä mukana juh-

hdella

Kirkon rakentajia tuli eri puolilta pitäjää. Liekö takarivin lierihattuinen mies se ”mus-tahattuinen Tamminen”, joka valvoi työn edistymistä ja hermostui, kun paikkakun-nan naiset ryntäsivät kirkkoon ennen aikojaan pilaamaan maalaustyöt?

Aitolahden kirkko vihittiin juhannuksena 1928. Juhlan kunniaksi heinäkin kaadet-tiin ennen aikojaan ja köynnöksiä ripustettiin seipäiden väliin.

”
Palkka siitä viikottain kouraan lykättiin, vaikkei se monta markkaa ollutkaan.

laan. Jumalanpalveluksesta hän ei paljon muista, mutta mieleen jäi, että kirkon edes-tä pellolta oli heinä pantu seipäille ennen aikojaan ja seipäiden välille oli ripus-tettu köynnöksiä.
Kirkkoa kehuttiin leh-dissä kauniiksi, keskiajan kivikirkkoa muistuttavaksi. Rakennuskustannukset oli-vat 560 000 markkaa, mutta jos talkootyölle olisi annettu rahallinen arvonsa, budjetti olisi kohonnut miljoonaan

markkaan. Sisustukseenkin saatiin lahjoituksia niin jär-jestöiltä kuin yksityisiltä, ja mukana olivat myös kesä-asukkaat.
Aitolahden ensimmäinen kirkkoherra oli Lauri (Lars) Sandelin, pitkään uskonnon opettajana toiminut koulu-mies, josta tuli Aitolahden-vuosien jälkeen Tampereen hiippakunnan asessori.
Aitolahden vakituiset kirkkoherrat ovat Sandeli-nin jälkeen toimineet seu-rakunnassa pitkään. Sande-linin jälkeen virkaan astui Mauri Hiidenheimo, hänen jälkeensä Juhani Pääatalo ja tämän jälkeen Juha Vuorio.
Kirkkoherrat perheineen ovat olleet keskeisiä alueel-la, jota nykyään on tapana kutsua kolmanneksi sektoriksi: paikallisessa järjestö-toiminnassa, diakoniatyössä ja yhdistyksissä partiolippu-

kunnista Punaiseen Ristiin. Pappila oli myös Aitolah-della pitkään ”lasitalo mäen laella”, kuten Aitolahdellekin juuriaan ulottanut pappi ja runoilija Jaakko Haavio on muistelmissaan todennut. Pappilan ja sen asukkaiden askelia seurattiin.
Vuosikymmenien jäl-keenkin kylillä muisteltiin, miten ruustinna Julia Sande-lin 1930-luvulla käyskenteli pappilassa liki ilkosillaan, vaikka kansliassa oli seu-rakuntalaisia käymässä. Ruustinna tykkäsi saksalai-sista opeista, jotka korostivat kasvisruokia ja ilmakylpyjä.
Tämä on kuudes osa Aitoniemen ja Hirviniemen historiaa käsittelevästä sarjasta.

Teiskosta Inariin ei ole pitkä matka

Teisko
Vilja-Tuulia Tanhuanpää

Tiina Flander muutti Teis-koon kymmenen vuotta sit-ten. Tarkoituksena oli viettää vain muutama vuosi maa-seudulla, mutta suunnitel-mat muuttuvat lähes aina, kun ollaan matkalla.
Syntyperäinen helsinki-läinen asuu edelleen Teis-kossa, mutta opiskelee muu-taman vuoden ajan Inarin Saamelaisalueen koulutus-keskuksessa hopeakoru- ja korukiviartesaaniksi.
– Hetkellisessä mielen-häiriössä täytin hakupape-rit Inariin ja pääsin sisään. Olen etuoikeutettu, että sain vielä mahdollisuuden opis-kella, ja siitä äärimmäisen kiitollinen. Tämä on vähän enemmän kuin Rukan loma, ei sellainen pintaraapaisu. Tähän asti tietoni pohjoises-ta ja Euroopan ainoasta al-kuperäiskansasta ovat olleet todella vajavaiset. Saamen kieli ja kulttuuri opetusoh-jelmassamme ovat huippu-lisiä, kertoo Tiina.

Seitsemäntoistavuotiaa-na Tiina suuntasi Espan-jaan vajaan vuodeksi ja työskenteli siellä pubissa. Ravintola-alalle jääminen vahingossa oli helppoa, koska kotimaassakin löytyi aina töitä. Finnjet, Silja Li-ne, Tehtaankadun Amigo ja moni muu työpaikka kartut-ti Tiinan osaamista.
Laivoilla työskentely mahdollisti myös rakkaan harrastuksen, matkustelun.
– Eurooppa on koluttu läpi, Intiassa, Nepalissa ja Amerikassakin käyty. Aina pystyi lähtemään, kun oli tarpeeksi rahaa. Äkkilähdöt olivat loistavia, ihan minne vaan ikinä pääsi, oli se sit-ten Pariisi tai Lontoo. Jostain kumman syystä miehet ovat aina muuttaneet suunnitel-miani ja hieman harmittaa, että Etelä-Amerikan visiitti on jäänyt väliin.

Vasta-alkaja käsityöalalla Tiina ei ole. Outokummun kivenjalostustekniikka, Piippolassa kovan materi-aalin työstäminen ja Jär-venpäässä taidemetallin suunnittelu toteutuksineen ovat kartuttaneet nelisen vuotta alan kokemusta. Täl-lä hetkellä on edessä kol-men viikon työharjoittelu lasin parissa ja sitten paluu koulun penkille.
– Inarissa löytyy vaikka mitä. Kaksi hotellia, publi

Tehokasta pianonsoiton opetusta aikuisille ja lapsille

PIANOKOULU

MELODY MATTI

Ilmarinkatu 39, Tampere
Puh. 040 725 5954
www.pianokoulumelodymatti.fi

Tiina Flander lähti hakemaan oppia pohjoisesta.

”
Hetkellisessä mielenhäiriössä täytin hakupaperit Inariin ja pääsin sisään.

ja pari kauppa. Tapahtu-mia riittää Kaamosjazzista Grönlantilaisiin filmifesti-vaaleihin ja Saamelaiskärä-jiin. Pohjoisessa tapahtuu, ja siellä törmääkin mielenkiin-toisiin ihmisiin.
Tulevaisuutta Tiina ei suun-nittele, vaikka tämän kevään

syntymäpäivänä tasaluku viisikymmentä täyttyy. Yksi unelma olisi pienimuotoinen korujen maahantuonti, joka mahdollistaisi matkus-telun. Jo 80-luvulta asti Tii-na on pitkälti ostanut omat korunsa ulkomailta, koska Suomesta ei ole löytynyt tarpeeksi isoja ja näyttäviä tai väriltään sopivia.
– Mielestäni on hyvä omata jokin käsityöläistaito ja tarvittaessa oppia uutta. Asioissa, joita tekee, pitää olla ilo läsnä. Monesti olen vastaanottanut työn kuin työn. Pääasia on se, että on oma vapaus valita mitä te-kee, kiteyttää Tiina.

ORIVESI, Teollisuustie 2
ent. Mantereen kenkätehtaan myymälä

MAHTAVA TALVIALE

TALVIKENGÄT
-30%
-50%
JENNY TOPMAN Sievi ym. ym.

Kaikki toppakengät -50%
kuoma Kotimaiset toppakengät koot 23–34 **29 €** ja 35–38 **38 €**

Lämpimät kumitettukärkiset loskarit naisille ja miehille. **25,-**

Miesten kotim. pomar talvikenkä. Kitkapohja **69,-**

Miesten lämpimät talvikengät. Pitävä pohja. **15,-**

Muodikkaat talvikengät nahkaa. Väriltä kelt. ja ruskea. **25,-**

Naisten lämpimät talvikengät. Villavuori, kitkapohja. Nahkaa. **59,-**

Naisten ja miesten toppakengät Vetok. tai tarrat. Pitävä pohja. **29,-**

kenkamatti@kenkamatti.fi
TAMPERE – ORIVESI
VARASTOMYYMÄLÄ
KENKÄ MATTI
Helsinki, TURVAKALLIO, KUMISAAPPAA, KENGÄT
Teollisuustie 2 Orivesi 050 448 1570

Aitoja kotimaisia HUOPATOSSUJA ja HUOPA-AAMUTOSSUJA koko perheelle.